

FUGLELIV, VILT OG JAKT
Naturfaglige undersøkelser i
forbindelse med planlagt bygging av
Omnesfossen kraftverk i Hjartdal
kommune

Av
Ole Roer og Rune Solvang

SØRNORSK FOLDSÆ A/S
Senter for
fleirsidig
naturbruk **ØKOSENTER**

Telemarksforsking-Bø

Arbeidsrapport nr. 10
1999

TITTEL: Fugleliv, vilt og jakt. Naturfaglige undersøkelser i forbindelse med planlagt utbygging av Omnesfossen kraftverk i Hjartdal kommune.

FORFATTER: Ole Roer og Rune Solvang

PUBLIKASJON: Arbeidsrapport nr. 10 1999

ISBN-NR:

OPPDRAGSGIVER: SKK Energi AS

PROSJEKTNUMMER: 98054

PROSJEKTLEDER: Bent Aslak Brandtzæg

PROSJEKTSTART: Juli 1998

AVSLUTTET: Oktober 1999

REFERAT:

Fallet i Hjartdøla og Skogsåa er planlagt utnyttet i Omnesfossen kraftverk. Denne rapporten fokuserer på utbyggingsplanenes konsekvenser for fugleliv, vilt og jakt. Skogsåa er tidligere undersøkt i 1988 i forbindelse med separate planer for utbygging av dette vassdraget.

I denne rapporten er derfor hovedvekten lagt på Hjartdøla fra Hjartsjø til det planlagte utløpet av kraftverket nedenfor Omnesfossen. Målsetningen har først og fremst vært å avdekke konsekvenser for fugleliv, vilt og jakt som følge av redusert vannføring og øvrige inngrep i form av steintipper, veier og kraftlinjer. Avbøtende tiltak er vurdert.

SAMMENDRAG

Ja

DATO

Oktober 1999

ANTALL SIDER

32

PRIS

kr. 110

EMNEORD

Vassdragsregulering, Omnesfossen kraftverk, konsekvenser, fugl, vilt, jakt, avbøtende tiltak

UTGIVER

Telemarksforskning – Bø
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf. 35 06 15 00 Fax. 35 06 15 01

BESTILLES FRA

Utgiver

Forord

SKK Energi AS har planer om utbygging av Omnesfossen kraftverk i Hjartdal kommune. Fylkesmannen i Telemark, miljøvernavdelingen har i brev datert 31. mars 1998 beskrevet behovet for naturfaglige undersøkelser i tilknytning til disse utbyggingsplanene.

Telemarksforskning-Bø har fått i oppdrag fra SKK Energi AS å gjennomføre naturfaglige undersøkelser i henhold til Fylkesmannens utredningsbehov. De naturfaglige undersøkelsene omfatter følgende rapporter:

- *Landskap*. Trond Endresen og Ingrid Strande, Feste AS, Skien, Landskapsarkitekter MNLA
- *Verdifull vegetasjon og naturtyper (biologisk mangfold)*. Arne Hjeltnes, Telemarksforskning-Bø
- *Fugleliv, vilt og jakt*. Ole Roer og Rune Solvang, Sørnorsk Økosenter
- *Fisk og bunndyr*. Helge Kiland og Jan Henrik Simonsen, Sørnorsk Økosenter
- *Kvartærgeologi*. Harald Klempe, Telemarksforskning-Bø.
- *Vannkvalitet og forurensning*, Gunnar Bjørnson og Olav Lind, Ingeniør Vidar Tveiten AS
- *Friluftsliv*. Bent Aslak Brandtzæg, Telemarksforskning-Bø

I denne utredningen har Ole Roer v/Sørnorsk Økosenter vært ansvarlig for undersøkelser knyttet til vilt og jakt. Rune Solvang har gjennomført fugleundersøkelsene. Helge Kiland har vært ansvarlig for sammenstilling av endelig rapport.

I alle utredningene er utbyggingsplanene skissert i ”*Samla plan for vassdrag. Kap. 3 for vassdragsrapport., 078 Skiensvassdraget. Omnesfossen kraftverk i Hjartdals-/Tuddalsvassdraget*” lagt til grunn. De ulike rapportene fremstår som selvstendige delutredninger.

Bø, 11.10.1999

Bent Aslak Brandtzæg,
prosjektleder

Sammendrag

Fallet i Hjartdøla og i Skogsåa er planlagt utnytta i Omnesfossen kraftverk. Sørnorsk Økosenter har undersøkt virkningene av tiltaket for fugleliv, vilt og jakt. Skogsåa er tidligere undersøkt i 1988 i forbindelse med separate planer for utbygging av dette vassdraget. I denne rapporten er derfor hovedvekten lagt på Hjartdøla fra Hjartsjø til det planlagte utløpet av kraftverket nedenfor Omnesfossen.

Fugleartene i det berørte området er vanlige for regionen. Arter tilknyttet de mer stilleflytende delene av Hjartdøla og til gråorheggeskogene langs Hjartdøla og nedre del av Skogsåa kan bli negativt påvirket av redusert vannføring. Skaden kan reduseres ved terskelbygging.

Som følge av redusert vannføring etter utbygging vil mer av elva bli islagt. Dette gjør det lettere å passere Hjartdøla vinterstid, særleg for småvilt og rådyr. Uttørking av deler av området kan få negative konsekvenser for beveren. Øvrige inngrep i form av steintipper, veier og kraftlinjer vil bli beskjedne arealmessig og neppe føre til større endring for viltet. For utøving av jakt og jaktbytte vil utbygginga ha små konsekvenser.

1. Innhold

1. Innhold	1
2. Innledning	3
3. Fugleliv	4
3.1 Områdebeskrivelse.....	4
3.2 Feltundersøkelser og metode	4
3.2.1 Punkttaksering.....	4
3.3 Resultat	7
3.3.1 Artsliste	7
3.3.2 Gruppevise artskommentarer	8
3.3.3 Dyregeografisk interessante arter.....	9
3.3.4 Forekomst av trua og sårbare arter (rødliste arter).....	10
3.3.5 Andre artsgrupper (tilfeldige registreringer).....	10
3.4 Konsekvenser av en utbygging på fuglelivet.....	10
3.5 Konklusjon.....	11
3.6 Kilder	11
3.7 Vedlegg.....	13
4. Vilt og jakt	23
4.1 Datakilder.....	23
4.2 Hjortevilt utbredelse og jakt	23
4.2.1 Elg	23
4.2.2 Rådyr	26
4.2.3 Hjort	26
4.2.4 Rein	27
4.3 Andre pattedyr	27
4.3.1 Bever	28
4.3.2 Andre jaktbare pattedyr.....	28
4.4 Hønsefugler.....	28
4.4.1 Jakt	29
4.5 Konsekvenser av utbyggingen på vilt/jaktutøvelse	29
4.6 Avbøtende tiltak.....	30
4.7 Litteratur	31

2. Innledning

Denne rapporten er en del av de naturfaglige undersøkelser som er bestilt av SKK Energi AS i anledning planer om bygging av Omnesfossen kraftverk. Sørnorsk Økosenter er faglig ansvarlig for den delen av oppdraget som gjelder biologisk mangfold; fisk, vilt og evertebrater. Telemarksforskning har hatt ansvaret for ledelse og koordinering av prosjektet, som også omfatter rapporter på vegetasjon og vegetasjonstyper, friluftsliv, landskap og resipientforhold.

Fylkesmannen i Telemark har i brev 31.3.1998 satt nærmere krav til hva de faglige utredningene bør omhandle. For vilt og fugl skal det legges særlig vekt på trua og sårbare arter og konsekvenser for det biologiske mangfoldet ved en eventuell utbygging. Det skal også legges vekt på vilt og fugl som ikke bare bruker de vassdragsnære arealene.

3. Fugleliv

3.1 Områdebeskrivelse

Hjartdøla fra utløpet av Hjartsjø til nedenfor Omnesfossen samt nedre deler av Vesleåa, Skorva og Skogsåi er undersøkt. Observasjoner fra Hjartsjø, gjort i forbindelse med NOFs prosjekt overvintrende vannfugl i Midt-Telemark (1981-1985), er også inkludert.

3.2 Feltundersøkelser og metode

Denne rapporten bygger på 7-8 feltdager i 1998 og 1999. Det meste av feltarbeidet ble utført i perioden 27.5-2.6.1999, men området ble også besøkt 1.7, 16.7 og 12.9.1998. Videre er registreringer innsamlet av Norsk Ornitologisk Forening avd. Telemark også gjort tilgjengelig for denne rapporten. Dette gjelder både aktuelle hekkefugldata av mer spesiell karakter (innsamlet i perioden 1976-1986), og funn innrapportert eller behandlet av LRSK (lokal rapport og sjeldenhetskomite for fugl). Aktuelle opplysninger om trua og sårbare arter (rødlista arter) er også inkludert dersom dette var hensiktsmessig. Disse dataene stammer fra en foreløpig rapport om rødlistearter i Telemark utarbeidet hos Fylkesmannens miljøvernavdeling (Solvang in.prep.). Få opplysninger om fuglelivet i området er innsamlet i forbindelse med viltundersøkelsene / intervju (Helge Kiland, Ole Roer pers.medd.).

Området er tilfeldig besøkt i trekkperiodene for ande- og vadefugl vår og høst. Ingen områder i vassdraget er blitt undersøkt i forbindelse med tellinger av trekkende og overvintrende vannfugl i Midt-Telemark (se Lindgaard 1992), slik at særskilt viktige overvintringsområder for vannfugl i vassdraget er fraværende. Selve Hjartsjø ble imidlertid undersøkt i forbindelse med disse registreringene, men har liten betydning for overvintrende vannfugl. Store, attraktive våtmarksområder for ande- og vadefugl er det med andre ord lite av i undersøkelsesområdet. Enkelte områder har lokal betydning og mindre antall av andefugl kan påtreffes her (diverse lokale pers.medd.). Feltarbeidet har derfor blitt konsentrert om områdets betydning og funksjon i hekketida.

Hele elvestrekningen fra utløpet av Hjartsjø til nedenfor Omnesfossen er befart. Dessuten er spesielt viktige områder på denne elvestrekningen undersøkt flere ganger. De nederste delene av Skogsåi, Skorva og Vesleåa er også befart. For en mer inngående beskrivelse av effekter på fugl og pattedyr i Skogsåi henvises til Bergstrøm (1988). En lysbildeserie over elvestrekningen Hjartsjø - Omnesfossen og Skogsåa har blitt brukt til å utpeke spesielt interessante områder i forkant av feltarbeidet. Denne lysbildeserien har blitt laget av Feste A/S.

3.2.1 Punkttaksering

Punkttakseringene ble utført etter følgende metodeopplegg. Det ble foretatt telling fra 20 punkter langs Hjartdøla. Disse punktene bør optimalt være minimum 250 meter fra hverandre i skogsterreng, og 350 meter fra hverandre i åpent terreng. På hvert punkt ble det registrert i nøyaktig 5 minutter, etter en kort pause på 1-2 minutter fra det tidspunkt punktet ble ankommet. Alle ind. sett/og eller hørt innen telletiden for et punkt registreres. Dette gjelder også dersom man registrerer samme fugl fra to eller flere forskjellige punkter (aktuelt hos arter med sterk sang som for eksempel gjøk).

Begynnelsen av juni anbefales generelt som et gunstig tidspunkt for takseringer i lavalpine eller nordboreale områder. Dersom man ønsker å sammenligne registreringene fra ulike år, bør takseringene være +/- 5 dager i forhold til tidligere gjennomførte takseringer (Kålås m. fl. 1991). Takseringene skal påbegynnes tidlig om morgenen, da de fleste arter er sangaktive, og skal normalt være avsluttet innen kl. 9.00. Takseringene bør utføres på dager med lite vind og nedbør, da nedbør og vind i sterk grad vil påvirke resultatene.

Punkttakseringer benyttes i NINAs TOV-program (terrestriske naturovervåking), se for øvrig Kålås m. fl. (1991). Det blir dessuten benyttet i forbindelse med NOF's hekkefugltaksering (Husby og Værnesbranden 1995).

Tabell 1. Resultater fra punkttaksering langs Hjordøla 27.-31.5.1999. Antall takserte punkter n=20. Strandsnipeble utelatt.

Art	Antall registreringer (par)	Dominansverdier %
Bokfink	59	29.5
Løvsanger	20	10
Rødstrupe	13	6.5
Gråtrost	13	6.5
Rødvingetrost	8	4
Hagesanger	8	4
Svarttrost	7	3.5
Munk	7	3.5
Fuglekonge	7	3.5
Gråfluesnapper	6	3
Grønnsisik	6	3
Gråsisik	6	3
Rosenfink	5	2.5
Måltrost	4	2
Ringdue	3	1.5
Gjerdsmett	3	1.5
Kjøttmeis	3	1.5
Gulspurv	3	1.5
Jernspurv	2	1
Blåmeis	2	1
Kråke	2	1
Duetrost	1	0.5
Buskskvett	1	0.5
Linerle	1	0.5
Svarthvitfluesnapper	1	0.5
Svartmeis	1	0.5
Granmeis	1	0.5
Stjertmeis	1	0.5
Gulsanger	1	0.5
Møller	1	0.5
Grønnfink	1	0.5
Bjørkefink	1	0.5
Dompap	1	0.5
Sivspurv	1	0.5

Antall registrerte territorier	200
Antall registrerte arter	34
Antall registrerte territorier pr. punkt	5.8

3.3 Resultat

Totalt 103 fuglearter er registrert i undersøkelsesområdet. Dette antallet inkluderer også de arter som er inkludert i artsliste av Bergstrøm (1988).

3.3.1 Artsliste

Forekomsten av de enkelte artene er satt opp i tabell 2.

Forekomst	Hekkestatus
+++ forekommer tallrikt	A observert utenfor hekketiden eller ingen indikasjoner på hekking
++ forekommer regelmessig, men relativt fåtallig	
+ forekommer sporadisk og fåtallig	B mulig hekking
t observert på trekk/streif	C sannsynlig hekking
s sjelden	D konstatert hekking

Tabell 2. Oversikt over registrerte fuglearters forekomst og hekkestatus i undersøkelsesområdet. Hekkestatus er basert på det internasjonale Atlas-systemet (se Gjershaug m.fl. 1994). Lista inkluderer også arter registrert av Bergstrøm (1988).

Art	Forekomst	Hekkestatus	Art	Forekomst	Hekkestatus
Storlom	t	A	Gjerdsmett	++	C
Gråhegre	t	A	Jernspurv	++	C
Grågås	t	A	Rødstrupe	+++	D
Kortnebbgås	t	A	Rødstjert	+	B
Stokkand	++	D	Buskskvett	++	D
Krikkand	++	D	Steinskvett	+	C
Toppand	t	A	Svarttrost	++	D
Kvinand	++	D	Gråtrost	+++	D
Laksand	++	D	Måltrost	++	D
Hønsehauk	+	D	Rødvingetrost	+++	D
Spurvehauk	+	C	Duetrost	+	D
Musvåk	+	B	Gulsanger	+	C
Fjellvåk	++	D	Møller	+	B
Kongeørn	+	D	Tornsanger	+	C
Fiskeørn	+	B	Hagesanger	+++	C
Tårnfalk	+	D	Munk	+++	C
Jerpe	+	D	Gransanger	+	C
Lirype	++	D	Løvsanger	+++	D
Orrfugl	++	D	Fuglekonge	+++	D
Storfugl	++	D	Grå fluesnapper	+++	D
Vipe	++	D	Svarthvitfluesnapper	++	D
Enkeltebekkasin	+	B	Stjertmeis	+	D
Rugde	++	C	Løvmeis	+	B

Art	Fore- komst	Hekke- status	Art	Fore- komst	Hekke- status
Skogsnipe	+	C	Granmeis	+++	D
Strandsnipe	+++	D	Toppmeis	+	B
Fiskemåke	+	B	Svartmeis	++	D
Bydue	++	D	Blåmeis	++	D
Ringdue	+++	D	Kjøttmeis	+++	D
Gjøk	+	B	Spettmeis	+	C
Hubro	+	B	Trekryper	++	C
Haukugle	t	A	Tornskate	+	C
Spurveugle	+	B	Varsler	t	A
Kattugle	+	C	Nøtteskrike	++	D
Hornugle	+	B	Skjære	++	D
Perleugle	++	D	Nøttekråke	+	C
Tårnseiler	++	D	Kråke	++	D
Vendehals	+	D	Ravn	++	D
Grønnspekk	+	D	Stær	+++	D
Svartspekk	++	D	Gråspurv	++	D
Flaggspekk	++	C	Pilfink	+	D
Dvergspett	+	D	Bokfink	+++	D
Tretåspekk	+	B	Bjørkefink	+++	D
Sanglerke	++	D	Grønnefink	++	D
Låvesvale	+++	D	Grønnsisik	+++	D
Taksvale	+++	D	Gråsisik	++	C
Sandsvale	++	A	Grankorsnebb	+++	D
Trepiplerke	+++	D	Furukorsnebb	+	C
Heipiplerke	+	B	Rosenfink	++	C
Gulerle	+	D	Dompap	++	D
Linerle	+++	D	Gulspurv	++	D
Vintererle	+	C	Sivspurv	+	D
Fossefall	+	D			

3.3.2 Gruppevis artscommentarer

Lom og ender

Storlom er hekkefugl i Hjartdal, men dette er ikke påvist i undersøkelsesområdet. Iflg. Bergstrøm (1988) ses storlom jevnlig i Sønlandsvatnet. I selve Hjartdøla er stokkand, kvinand og laksand påvist som hekkefugler. Dessuten er krikand også registrert, men det er tvilsomt om arten hekker i det undersøkte området (arten har i større grad tilhold i mer høyereliggende tjern og småvann). Tetthet og artssammensetning av hekkende andefugl i regionen er relativt lav, men som forventet ut ifra landsdel og høyde over havet. De viktigste partiene for andefugl synes å være de stilleflytende partiene ved Skårnes og Lonar. Flere andearter som hekker i høyereliggende deler av Telemark kan forventes å bli påtruffet under trekket, men disse forekommer sannsynligvis sporadisk og i små antall.

Dagrovfugler og ugler

Artene tilhørende denne gruppen ble relativt tilfeldig fanget opp ved registreringene. Kun spurvehauk ble påvist. Bergstrøm (1988) gir en oversikt over hvilke arter man kan finne i regionen. Disse artene påvirkes i større grad av andre faktorer enn vassdragsreguleringer, og omtales derfor kortfattet. Fiskeørn nevnes ikke av Bergstrøm (1988). Den er blant annet observert i området ved Hjartsjø (Gullik Lonar pers.medd.), og arten skal blant annet hekke i områdene nord av Hjartsjø (Odd Frydenlund Steen pers.medd.). Fiskeørna kan benytte de relativt stilleflytende partiene til næringssøk, men dette antas å ha lite omfang og trenger ikke og berøres negativt av redusert vannføring.

Vadefugl

Det er få områder med myr- og våtmarksareal som er attraktive for hekkende vadefugl. Strandsnipa, derimot, finnes over hele undersøkelsesområdet og hekker med minimum 30 par langs de undersøkte delene av Hjartdøla. Skogsnipe hekket også med stor sannsynlighet. Denne ble funnet på to lokaliteter med gråorheggeskog og variert våtmarksnatur med flomdammer, flomelveleier og andre avsnøringer av hovedvassdraget. Rugde ble også registrert. Denne arten er knyttet til fuktig skogsmark, og er i liten grad direkte knyttet til elvestrekningene. Flere par med vipe hekker i tilknytning til kulturlandskapet langs Hjartdøla, men vipa synes ikke å være spesiell tallrik. Enkeltebekkasin ble ikke registrert under takseringene.

Spurvefugl

Punkttaksering ble utført langs Hjartdøla. Dominerende naturtyper i området er ulike typer kulturlandskap, flekker med gråorheggeskog og annen løvskog, blandingsskog, granskog og enkelte plantefelt. Spesielt gråorheggeskog og annen type flommarksskog er arts- og individrike fuglesamfunn. Takseringspunktene knyttet til denne typen skog hadde flere antall territorier enn punktene knyttet til barskog (5-16 registrerte territorier pr. punkt). Variasjonen i naturtyper ved de forskjellige takseringspunktene bidro til at 34 arter totalt ble registrert.

Sammenlignet med undersøkelsene fra Skogsåi finner vi noe variasjon i artssammensetning (jfr. Bergstrøm 1988). Løvsanger dominerer langs Skogsåi, mens både bjørkefink og trepiplerke er relativt tallrike her sammenlignet med Hjartdøla. De to sistnevnte ble kun sporadisk registrert langs Hjartdøla. Grunnen til dette er mer karrig furuskog med spredte løvtrær langs Skogsåi. Bokfink var den tallrikste arten langs Hjartdøla. Større innslag av "varmekjære" arter ble registrert langs Hjartdøla sammenlignet med Skogsåi.

Flere faktorer påvirker resultatet av punkttakseringene, bl.a. ulike arters grad av eksponering i terrenget visuelt og ved sang, når på døgnet ulike arter har sitt sangoptimum, når i sesongen takseringene blir gjennomført (tidlig hekkende arter, som standfugler, underrepresentert).

3.3.3 Dyregeografisk interessante arter

Flere arter med mer kystnær hovedutbredelse er registrert i tilknytning til hoveddalføret. Bergstrøm (1988) nevner musvåk, tornskate og spettmeis langs Skogsåi. Andre interessante arter er vintererle, duetrost, møller, gulsanger og rosenfink. Ingen av disse artene er nevnt som forekommende i undersøkelsesområdet av Bergstrøm (1988).

3.3.4 Forekomst av trua og sårbare arter (rødliste arter)

Langs vassdraget

Ny rødliste for fugl og pattedyr ble publisert i 1996 (Størkersen 1996). En rødlista fugleart ble registrert under feltarbeidet (dvergspett-DM). Dvergspetten har viktige leveområder i flommarksskoger og annen løvskog langs vann og vassdrag. I undersøkelsesområdet er det flere større og mindre arealer med slik flommarksskog, hovedsakelig gråor-heggeskog. Spesielt viktige er områder i tilknytning til avsnørte våtmarksareal, da slike flommarksskoger har større utbredelse i disse områdene. Felles for flommarksskogene er at de nasjonalt sett har minsket stort i areal, og også i dag er sårbare for inngrep. Dette gjelder spesielt vedhogst og rene arealbeslag.

Ved utløpet av Skogsåa i Hjartdøla er denne skogtypen særlig velutviklet, og i liten grad påvirket negativt av inngrep. Her ble et gammelt reirhull av dvergspett funnet, og 1 ind. trommet sannsynligvis (se artskommentar). Ellers hekker vendehalsen med stor sannsynlighet i kulturlandskapet langs de berørte vassdrag (hovedsakelig Hjartdøla), men arten ble ikke registrert. Dverglo er en annen rødlista art som en i forkant muligens kunne forvente å påtreffes i vassdraget. Arten hekker blant annet på sand- og grusbanker langs Heddøla, men ble ikke påvist langs Hjartdøla. Dette kan muligens skyldes mangel av egnet areal av slike åpne områder.

I nedbørsfeltet / regionen

Ytterligere 3 rødlista fuglearter er registrert i området, storlom, kongeørn og hubro, se for øvrig kommentarer av Bergstrøm (1988).

3.3.5 Andre artsgrupper (tilfeldige registreringer)

Under feltarbeidet ble det tilfeldig gjort registreringer av hoggorm, stålorm og vanlig frosk. Ingen salamandere ble registrert, og ingen funn fra Hjartdal kommune er beskrevet i Dolmen & Strand (1997). En lokal informant som har ferdes mye i de øvre deler av Hjartdøla kjente ikke til forekomster av salamander, noe han mente han burde ha registrert dersom de var tilstedeværende. Forekomst av salamandere er blant annet kjent fra Tokke og Vinje (Dolmen & Strand 1997), slik at det ikke er usannsynlig at det finnes forekomster i regionen.

3.4 Konsekvenser av en utbygging på fuglelivet

Det undersøkte området består i stor grad av elvestrekninger med mindre stryk og vannfall, men også stilleflytende partier og avsnøringer fra elva.

Elva vil i perioder få sterkt redusert vannføring. Konsekvensene for de våtmarkstilknyttede fugleartene som er registrert er relativt vanskelig å forutsi. På de mest stilleflytende partiene (f.eks. ved Skårnes/Lonar) kan det være aktuelt å anlegge terskelmagasin. Hvilke effekter dette har på fuglelivet er lite kjent (Bevanger & Thingstad 1983), men man kan forvente å finne flere andefugl som stokkand og laksand på de stilleflytende partiene. Fossekalen, derimot, trives bedre i strykområder. Det er i liten grad gjort ornitologiske undersøkelser som over en lengre periode før, under og etter utbygging har målt slike effekter (Bevanger & Thingstad 1983). Terskler vil gi endrede strømnings- og sedimentasjonsforhold som vil påvirke produksjonsforhold i vannmassene. Hvilke konsekvenser dette vil få for produksjon og ulike vanntilknyttede fuglearter er vanskelig å forutsi. Dette bør eventuelt følges opp med etterfølgende undersøkelser, når det er blitt klargjort hvor eventuelle terskler skal ligge.

For overvintrende vannfugl har området begrenset lokal verdi (Lindgaard 1992). Hvilke konsekvenser redusert vintervannføring vil få for fossekall er ikke undersøkt. Dersom elvepartier i større grad fryser igjen vil dette virke negativt inn for fossekallen. Bø-vassdraget er kjent som et viktig overvintringsområde for fossekall (Morten Rask Arnesen pers.medd.), mens hvor viktig Hjartdøla er er lite kjent.

Langs elvestrekningene er det mange steder små kantsoner med oreskog. På de mer stilleflytende partiene, ved meandere og i andre områder der forholdene ligger til rette for det, er det noe mer variert vassdragsnatur med kroksjøer, flomdammer og andre vannansamlinger. Disse områdene er noe rikere på sumpområder som er attraktive for vannfugl. I disse områdene har også gråorheggeskogen [flommarksskog] større utstrekning. De ornitologiske interessene i området knytter seg derfor til disse områdene, både for andefugl (stokkand, laksand etc.), vadefugl (skogsnipe) og spurvefugl (dvergspett, stjertmeis). Hvilken effekt en redusert vannføring vil få på disse arealene er usikkert. De er avhengige av "gjødsling", som vil forekomme i perioder med høy vannføring/flom. Flommarksskogene er i langt større grad truet av hogst (som regel til eget forbruk) eller andre inngrep enn vassdragsreguleringer. De viktigste arealene er kartfestet (eget vedlegg).

De nederste delene av Skorva, Skogsåa og Vesleåa er undersøkt. Bortsett fra utløpet av Skogsåi, har disse områdene liten verdi for vanntilknyttede fuglearter på grunn av fravær av større områder med stilleflytende partier og våtmark. Kun strandsnipe ble registrert. Skorva derimot har høy botanisk verdi (Bendiksen m.fl. in. press [Skogsåi Kraftverk: Fagrapport om geofag, botanikk, hydrografi og evertebratfauna, friluftsliv. NINA]). Av spesiell interesse er forekomsten av den rødlista arten solblom (*Arnica montana*) på enkelte elvesletter, og huldregras (*Cinnia latifolia*) sør for Skårdal. Siden dalen er utpreget trang, og det er sannsynlig at elva bidrar til den høye luftfuktigheten, er det fare for at den frodige høgstaudevegetasjonen kan bli erstattet av mer tørketålende og triviell flora (Bendiksen m.fl. in. press). Dette vil også kunne skje som følge av at perioder med flommer uteblir (Bendiksen m.fl. in. press). En uttørring av høgstaudevegetasjonen vil også kunne få konsekvenser for fuglelivet, da dette er artsrike spurvefuglbiotoper.

Bare korte strekninger med ny vei og ledningstraseer er nødvendige, og dette synes å ha liten effekt på fuglelivet.

3.5 Konklusjon

Utbyggingen synes ikke å medføre særskilte konflikter med hensyn til ornitologiske verdier. De berørte områdene har stort sett en forventet artssammensetning for regionen. Vanntilknyttede arter i tilknytning til de stilleflytende partiene (ulike andearter), og arter knyttet til velutviklet gråorheggeskoger (dvergspett, gulsanger, stjertmeis) kan påvirkes negativt av redusert vannføring. Dette avhenger av hvilke avbøtende tiltak som iverksettes. Terskelbygging kan være aktuelt for å opprettholde vannspeil i de stilleflytende partiene. Vassdraget er for øvrig påvirket av tidligere reguleringer.

3.6 Kilder

Bergstrøm, R. 1988. Undersøkelser av fugl, pattedyr og jaktinteresser i Skogsåi, Hjartdal kommune i Telemark 1988. NINA Oppdragsmelding nr. 007.

Dolmen, D. & Strand, L. Å. 1997. Preliminært amfibi-atlas med fylkesvis statuskommentar. Vitenskapsmuseet. Zoologisk notat 1997, 8: 1-27.

Gjershaug, J.O, Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red). 1994. Norsk fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu. 552 s.

Haugset, T., Alfredsen, G. & Lie, M. H. 1996. Nøkkelbiotoper og artsmangfold i skog. Siste sjanse. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus.

Husby, M. & Værnesbranden, P. I. 1995. Tilfredsstillende første sesong for Norsk Hekkefugltaksering. Vår Fuglefuna, 18, 337-340.

Kålås, J. A., Framstad E., Fiske P., Nygård T. & Pedersen, H. C. 1991. Terrestrisk naturovervåking. Metodemanual, smånagere og fugler. NINA Oppdragsmelding 75: 1-36.

Lindgaard, A. 1992. Overvintrende vannfugl i Midt-Telemark. Utvikling 1981-1990. Fylkesmannens miljøvernnavdeling i Telemark. Rapport nr. 1/92.

Størkersen, Ø. R. 1996. Nye rødlister for truede arter i Norge s. 71-80 i Brox, K. H. (red.). Natur 96/97. Tapir forlag.

3.7 Vedlegg

1. Artsliste med kommentarer
2. Kart med lokalisering av punkttakseringer og viktige gråorheggeskoger

Artsliste med kommentarer

Artsliste med kommentarer. Se for øvrig Bergstrøm (1988) for supplerende opplysninger, hovedsakelig for arter ikke registrert under feltarbeid i 1998/99.

FUGLER

Gråhegre

Omstrefende individer ses på ettersommeren, bl.a. 2 ind. Skogstjørna 16.7, 3 ind. 23.8 og 1 ind. 12.9.1998. Arten er ikke kjent som hekkefugl i kommunen.

Grågås

Trekkgjest. 10 ind. observert Hjartsjå 18.10.1981 (Prosjekt overvintrende vannfugl i Midt-Telemark).

Krikkand

Hekker spredt ved vann og tjern i høyereliggende strøk, men kan også finnes i lavlandet. Spredte individer påtreffes under trekket, og blant annet 2 hanner i Skogstjørna antas å være fugl som er ferdige med hekkingen.

Stokkand

Hekkefugl, bl.a. et kull ved Skårnes 1998. Ellers er kun et fåtall individ av stokkand observert, hovedsakelig på de stilleflytende partiene. Største antall registrert Hjartsjå : 9 ind. 16.10.1983. (Prosjekt overvintrende vannfugl i Midt-Telemark).

Kvinand

Hekkefugl, bl.a. et kull ved brua ved Skånes 1998. Ellers er kun et fåtall individ av kvinand observert, hovedsakelig på de stilleflytende partiene.

Laksand

Hekkefugl. Vanlig men fåtallig, spesielt på de stilleflytende partiene, bl.a. ved Lonar. Opptil 5 hanner sett samtidig. Enkeltind. sett spredt utover hele det undersøkte området, også de nedre deler av Skogsåi.

Spurvehawk

Sett ved et tilfelle ved Lonar. Hekker trolig med flere par i området.

Vipe

Enkelte par hekker på jordbruksområdene langs Hjartdøla, og er registrert langs hele undersøkelsesområdet.

Strandsnipe

Den vanligste vadefuglen i området. Finnes over hele undersøkelsesområdet, og hekker med mange par.

Skogsnipe

Registrert på to lokaliteter. 1 ind. ble registrert ved to tilfeller ved Omnes. Her ble et ind. observert iherdig varslende. Ellers ble 1 individ observert med hekkeadferd ved utløpet av Skogsåi. Felles for begge disse områdene er at de består av et utsnitt av mer variert natur i

undersøkellesområdet med flersjiktet gråorheggeskoger med flomdammer og andre vannansamlinger utenfor hovedvannløpet. Arten hekker i trostereir.

Rugde

Registrert ved et tilfelle, i fluktspill (rugdetrekk) ved Kåsa hyttepark. Sannsynligvis relativt vanlig. Knyttet til fuktige skogstyper.

Ringdue

Vanlig i skogsterreng over hele området.

Tårnseiler

Vanlig hekkefugl tilknyttet bebyggelsen i området.

Grønnspekk

Observert i tilknytning til eldre løvskog og kulturlandskap i området. Iflg. Bergstrøm (1988) har dalføret langs Skorva mye gammel løvskog, og byr på fine spettebiotoper. Kun de nedre delene av Skorva er undersøkt.

Svartspekk

Observert ved flere tilfeller. Hekkeadferd registrert ved Einermoen. Sportegn funnet over store deler av området.

Flaggspekk

Vanligste hakkespekkart i området.

Dvergspett

Observert ved et tilfelle da en hann ble sett vest av Skrivargården. Det ble spesielt ettersøkt etter arten i mer velutviklede flommarksskogsområdene. Et eldre reirhull [2-5 år gammelt ?] ble funnet i høgstubbe av gråor på øy ved utløpet av Skogsåi. Denne arten er en relativt god indikatorart for områder med høye naturkvaliteter (Haugset m. fl. 1996). Dvergspetten var den eneste rødlista arten som ble registrert.

Sanglerke

Hekker i tilknytning til kulturlandskapet i området.

Låvesvale

Vanlig i tilknytning til kulturlandskapet i området. Felles for alle svaleartene er at mindre antall av de benytter selve Hjarthøla som næringssøksområde.

Taksvale

Relativt vanlig i området.

Sandsvale

Vanlig. Hekker sannsynligvis i området (ved nærmeste grustak), og ses regelmessig på næringssøk.

Trepiplerke

Ikke registrert i nær tilknytning til de undersøkte vassdragene. I større grad tilknyttet mer karrige furuskogsområder. En av de dominerende spurvefuglene opp langs Skogsåi (Bergstrøm 1988), men mindre dominerende langs Hjartdøla.

Linerle

Hekker spredt langs hele undersøkelsesområdet.

Vintererle

Hekker sannsynligvis. Voksne hanner observert både ved Omnesfossen og Hansfoss. Begge disse lokalitetene synes å være optimale for arten med stryk og fosser, og murer og andre steder der vintererle liker å plassere reiret. Den er også sannsynligvis observert ved dammen ved Hjartsjø sommeren 1997 (Helge Kiland, pers.medd.). Arten er en fåtallig, men ikke uvanlig hekkefugl i Telemark. I Telemark er den registrert nord til Tinn.

Fossekall

Hekker sannsynligvis med et fåtall par langs Hjartdøla. Registrert ved flere tilfeller, men ingen konkrete hekkefunn ble gjort. Tidligere funnet hekkende både ved Skorva og Skogsåi (Bergstrøm 1998).

Gjerdsmett

Registrert syngende på flere lokaliteter.

Jernspurv

Relativt vanlig art, syngende hanner registrert på et flertall plasser.

Rødstrupe

Vanlig art over hele området, hekker.

Rødstjert

En syngende hann registrert ved Landsverk gård.

Buskskvett

Relativt fåtallig tilknyttet kulturlandskap i området. Flere par registrert ved Skårnes der beitemark, våtmark (bl.a. gjengroende "kroksjøer") og spredt buskas skaper gode forhold for arten.

Svartrost

Vanlig hekkefugl i området.

Gråtrost

Vanlig hekkefugl i området. Generelt er trostefuglene, og spesielt gråtrost og rødvingetrost, tallrike i flommarksskogsarealene.

Duetrost

Arten ble sett overraskende ofte, ved fem tilfeller. Flesteparten av disse funnene ble gjort fra Skårnes til dammen ved Hjartsjø. Hekker sannsynligvis spredt i disse områdene, bl.a. ble et ind. m/mat for unge sett i furuskog på sørsida av Hjartsjø sør for Lonar. Forøvrig ble et ind. sett på jordene ved Omnes.

Måltrost

Vanlig hekkefugl i området, noe mer tilknyttet barskog enn grå- og rødvingetrost.

Rødvingetrost

Vanlig hekkefugl i området, spesielt i flommarksskog.

Tornsanger

Hørt syngende et fåtall plasser, både i kulturlandskapet og ved hogstflater.

Møller

Hørt syngende på 2-3 lokaliteter langs Hjartdøla, oftest i områder med lavt buskas, bl.a i kraftgater.

Hagesanger

Hekkefugl. Vanlig i hele området i områder med tett løvskog og kratt.

Munk

Hekkefugl. Vanlig i hele området.

Gransanger

Hørt syngende på et fåtall lokaliteter.

Løvsanger

Hekkefugl. Vanlig over hele området.

Fuglekonge

Relativt vanlig hekkefugl i barskog i området.

Gråfluesnapper

Vanlig hekkefugl langs hele vassdraget, spesielt i områder med stort innslag av løvskog.

Svarthvitfluesnapper

Vanlig hekkefugl.

Stjertmeis

Registrert på en rekke lokaliteter i området med velutviklet og flersjiktet løvskog; dvs. områder med relativt høye naturkvaliteter. En av de mer krevende artene av spurvefugl. Sterke indikasjoner på hekking registrert i flere områder med gråorheggeskog/flommarksskog : elvemeander ved Åmnes, ved Landsverk gård, utløpet av Skogsåi og ved Skårnes/Lonar. Disse områdene er også blant de viktigste gjenværende areal av velutviklet løvskog langs vassdraget (se eget kartvedlegg).

Granmeis

Vanlig i barskog ned mot Hjartdøla.

Løvmeis

Observert ved et tilfelle, i gråorheggeskog rett nord av Landsverk gård.

Svartmeis

Flere syngende ind. registrert i barskog i området.

Blåmeis

Vanlig hekkefugl.

Kjøttmeis

Vanlig hekkefugl.

Spettmeis

Ikke registrert i undersøkelsesperioden. Registrert vinterstid, bl.a. ved Kåsa hyttepark.

Trekryper

Relativt vanlig. Registrert flere steder.

Tørnskate

Fåtallig. Observerert ved Skårnes, både på hogstflate og i kraftledningsgater.

Nøtteskrike

Vanlig hekkefugl i området.

Skjære

Vanlig. Lever i tilknytning til bebyggelse.

Kråke

Relativt vanlig hekkefugl.

Ravn

Voksne og ungfugler registrert ved Skårnes.

Stær

Vanlig hekkefugl. Kulturmark.

Bokfink

Meget vanlig hekkefugl over hele området.

Bjørkefink

Flere territoriehevdende ind. langs Hjartdøla, bl.a. hekkefunn ved Sauland sentrum.

Grønnfink

Relativt vanlig hekkefugl.

Gråsisik

Fåtallig. Hekker sannsynligvis. Varierer trolig mye i antall fra år til år.

Grønnsisik

Vanlig hekkefugl.

Rosenfink

Relativt vanlig. Spesielt mange syngende hanner hørt i kulturmark langs Hjartdøla ved Sauland sentrum (4-5 hanner). Ellers spredte syngende hanner.

Dompap

Observert ved et par tilfeller. Sannsynlig hekkefugl.

Gulspurv

Relativt vanlig hekkefugl i tilknytning til kulturmark.

Sivspurv

Registrert fåtallig. Et kull ved Omnes.

Lokalisering av punkt- takseringer og viktige gråor-heggeskoger

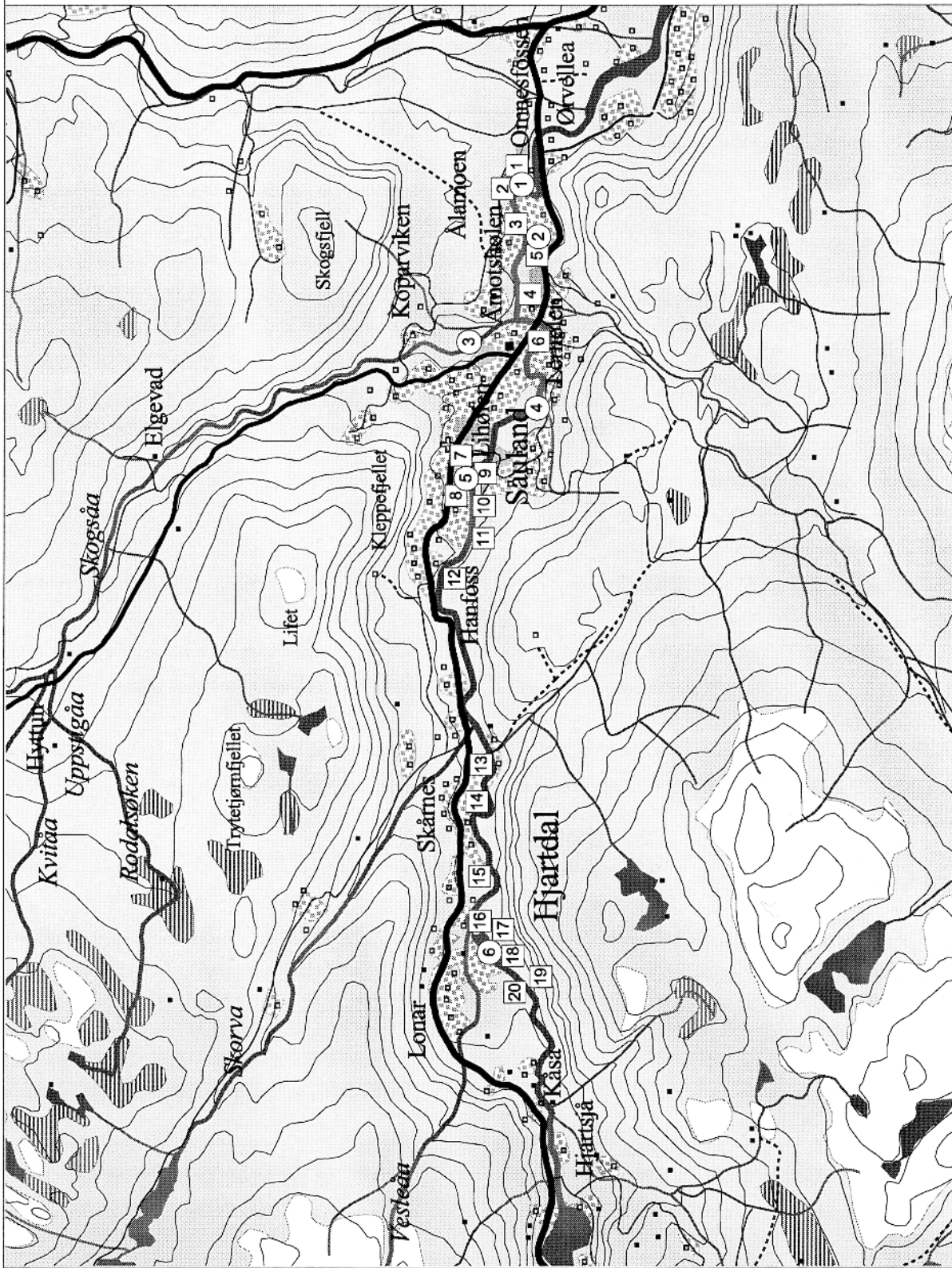
Tegnforklaring

- 1 Lokalisering av punkt-takseringer
- 1 Lokalisering av viktige gråor-heggeskoger
- ☩ Kirke
- Hotell
- Gardsbebyggelse, villabebyggelse
- Hyttebebyggelse, seter
- Fabrikk, kraftverk
- Riksvei
- ▬ Fylkesvei
- ▬ Kommunal vei
- ▬ Privat vei
- ▬ Traktorvei/sti
- ▬ Elv som inngår i utbyggingsplanene
- ▬ Andre elver
- Vann
- ▬ Høyde
- ▬ Jordbruksarealer
- ▬ Snaufjell
- ▬ Skog
- ▬ Myr

Feltregistreringer:
Rune Solvang, Sørnorsk Økosenter

Kartframstilling:
Telemarksforskning-Bø

4. Vilt og jakt

4.1 Datakilder

Følgende kilder er benyttet som bakgrunnsmateriale for vurderinger gjort i forbindelse med viltregistreringene:

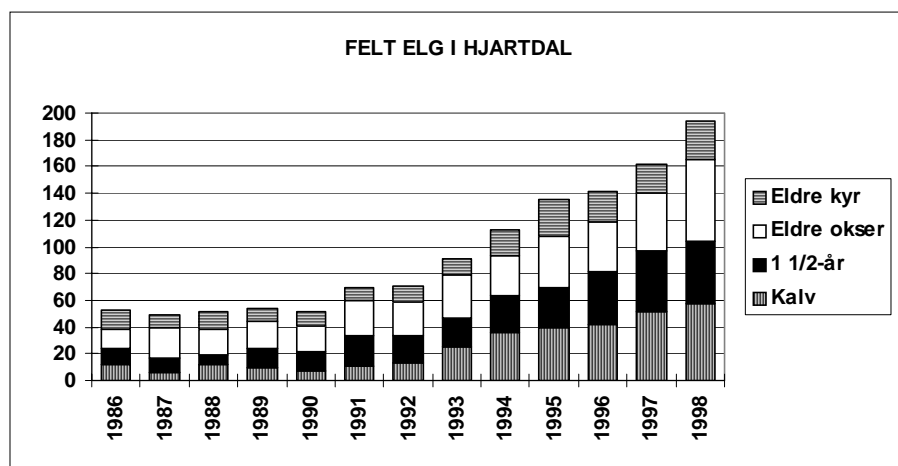
- * Det er innhentet opplysninger fra lokalkjente grunneiere og jegere i området.
- * Møte med Hjartdal Kommune v/ miljøvernleder.
- * Befaring av utbyggingsområdet sommer/høst 1998.
- * Kommunale sakspapirer.
- * Gjennomgang av tilgjengelige viltområdekart for området.
- * Elgbase; sett-elg data lagret i database ved Fylkesmannen i Telemark, Miljøvernkvart.
- * Fellingsstatistikk fra jakt i området.
- * Litteratur.

4.2 Hjortevilt utbredelse og jakt

Alle våre fire hjorteviltarter finnes i området. Av disse er det elgen som er mest tallrik.

4.2.1 Elg

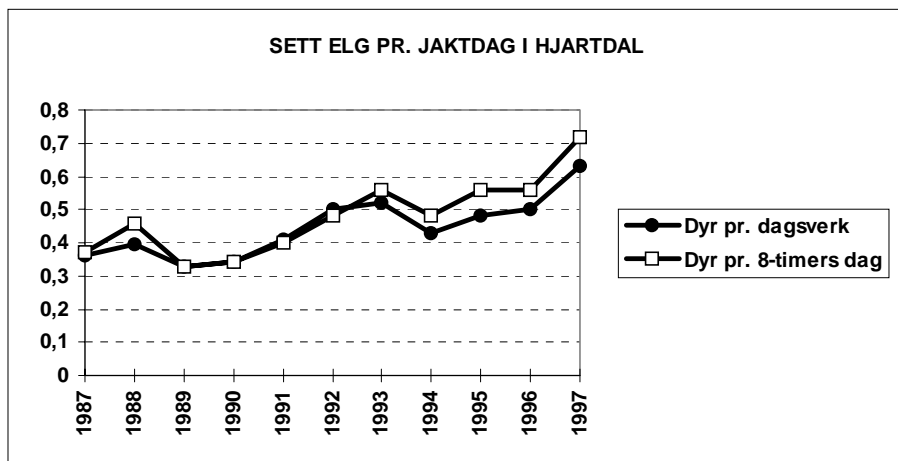
Elgbestanden i Hjartdal har i likhet med resten av Telemark hatt en kraftig vekst i løpet av siste 10-års periode. Antallet felte elg i kommunen har steget fra 52 dyr i 1988 til 194 dyr sist høst (fig. 3).

Figur 3. Antall felte elg i Hjartdal 1986-1998, fordelt på alder og kjønn.

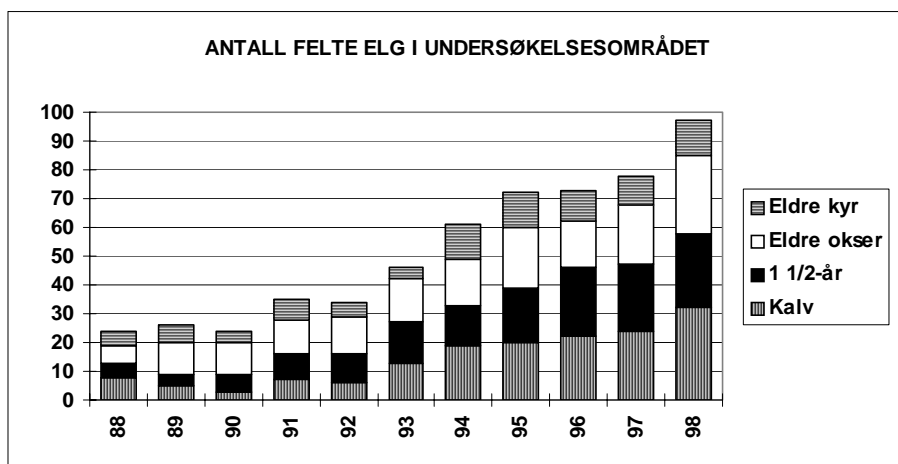
Observasjoner samlet under elgjakta hvert år (sett-elg reg.) underbygger den kraftige veksten elgbestanden har hatt (fig. 4).

Den viktigste årsaken til den sterke veksten i elgbestanden over store deler av landet, er i første rekke overgang til rettet avskyting tidlig på 1970-tallet. Videre medførte overgangen fra plukkhogst til bestandsskogbruket med sine hogstflater store mengder mat til den voksende elgbestanden.

Figur 4. Utviklingen i sette elg pr. jakt dagsverk for Hjartdal kommune 1987-1997.

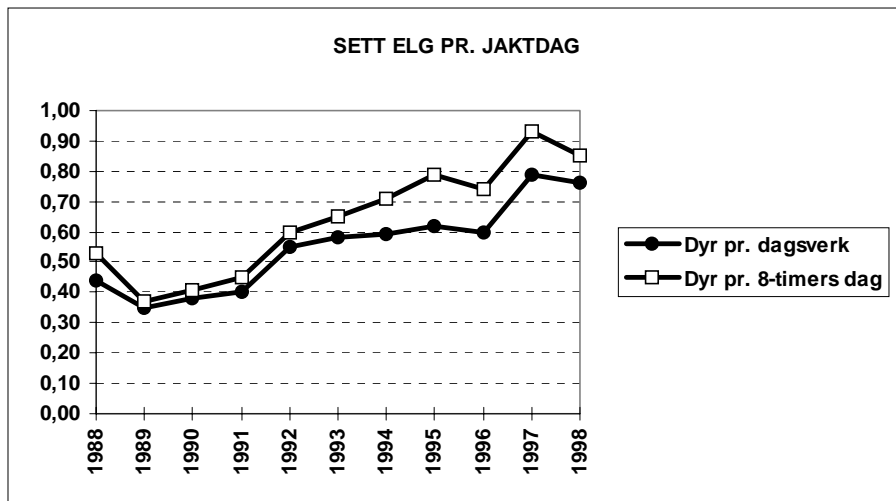
Ni elgjaktlag har hele eller deler av sitt jaktbare areal innenfor undersøkelsesområdet. I 1998 ble det felt 97 elg av disse jaktlagene (fig. 5).

Figur 5. Antall felte elg i jaktlagene; Lonar, Skårdal, Bøe/Kleppen, Himing, Tjønnstul, Tjønnås, Hjartsjø, Heksfjell og Omnes 1986-1998, fordelt på alder og kjønn.

Observasjoner notert i undersøkelsesområdet viser samme sterke vekst som for Hjartdal kommune totalt (fig. 6). Ut fra parameteren "sett-elg pr. jakt dag" antyder denne en større tetthet av dyr innenfor undersøkelsesområdet sammenlignet med kommunens gjennomsnitt. Ulike jaktformer kan imidlertid være en medvirkende faktor til denne forskjellen, det må derfor taes visse forbehold om dette.

Ved å sammenholde fellingsstatistikk med observasjoner gjort under jakta, anslås bestandstettheten for elg i undersøkelsesområdet i gjennomsnitt å være 1-2 dyr pr. km².

Figur 6. Utviklingen i sette elg pr. jakt dagsverk for jaktlagene; Lonar, Skårdal, Bøe/Kleppen, Himing, Tjønnsstul, Tjønnsås, Hjartsjø, Heksfjell og Omnes 1988-1998.

Viktige vinterbiotoper

Nedre del av dalføret ved Lonargrenda, de sydvendte liene av Skorva og Kleppefjell samt området syd for Sauland sentrum er særlig viktige vinterbeiteområder for elg. I disse områdene har en i løpet av de senere år hatt store ansamlinger av elg, noe som har medført betydelige beiteskader i furuforyngelse. Når snømengden overstiger 60-70 cm i høyereliggende strøk øker konsentrasjonen av elg nede i dalføret. Dette skaper også problemer med påkjørsler av elg langs vei.

Hjartdal kommune har i perioden 1996-98 merket 10 elg på vinterbeite i dette området. Merkingen har vist at flere av dyra som oppholder seg i dette området vinterstid har sine sommerbeiteområder langt utenfor Hartdal kommune (Svein Vetle Trae pers. medd).

Jakt - betydning og omfang

Elgjakten er utvilsomt den jakten som har størst betydning i området både når det gjelder omfang, rekreasjon og økonomisk utbytte. Innenfor undersøkelsesområdet er all grunn i privat eie. Elgjakten utøves i hovedsak av grunneierne selv eller jegere som representerer grunneier. Det er også enkelte som leier ut elgjakt, men dette har frem til i dag ikke vært noen vanlig praksis.

Forutsatt en gjennomsnittsvekt på 140 kg/elg og kr. 60,- pr. kg kjøtt, utgjorde førstehåndsveriden av de 97 elgene felt i undersøkelsesområdet sist høst en verdi på kr. 815 000,-.

I tillegg kommer rekreasjons og opplevelsesverdien av jakten, noe som er vanskelig å sette en økonomisk verdi på. Det er imidlertid helt klart at dette har stor betydning for de som deltar på jakten. På de 9 elgjaktlagene som berøres av utbyggingen deltok i alt 85 personer på elgjakt i 1997. Disse benyttet 724 dagsverk til elgjakt samme år. Antall dagsverk benyttet til elgjakt har de siste 3-4 årene variert mellom 7-800 i undersøkelsesområdet.

Av jaktformer er det tradisjonell driv og posteringsjakt, og jakt med løshund som er mest utbredt.

4.2.2 Rådyr

Tettheten av rådyr innenfor undersøkelsesområde varierer mye fra år til år. De store svingningene skyldes variasjon i snømengde vinterstid kombinert med predasjon av gaupe og rev. Rådyrbestanden hadde en markert topp før snøvinteren 1993/-94.

I dag (1999) har rådyrbestanden langs Hjarthøla igjen tatt seg opp til et forholdsvis godt nivå etter noen år med økning. I området rett ovenfor Omnesfossen er det i dag ikke uvanlig å observere flokker på opptil 10 dyr beitende på innmark om våren.

I de høyereliggende deler av undersøkelsesområdet trekker rådyrene ned i liene og kulturlandskapet langs vassdraget vinterstid. De beste rådyrbiotopene finner vi på sydsiden av Sauland sentrum fra Hjarthøla østover til Dyplemyrhatten og de sydvente liene ned mot dalbunnen ved Kleppefjell og Skorva.

Tendensen er den samme langs Tuddalvassdraget hvor bestanden også har hatt en vekst de siste årene. Tettheten av rådyr i undersøkelsesområdet er likevel liten sammenlignet med mere

kystnære strøk, anslagsvis bestandsnivå er 1-2 rådyr pr. km².

Jakt

Rådyrjakt har i motsetning til elgjakt liten interesse blant lokalbefolkningen. I 1998 ble det felt kun 27 rådyr av en tildelt kvote på 149 dyr i Hjarthøla kommune. Jakten har med andre ord liten økonomisk betydning.

Innenfor undersøkelsesområdet er det 30-40 personer som jakter rådyr, noe som tilsvarer 150-200 dagsverk i løpet av høsten. Rådyrjakten har frem til i dag vært lite organisert. Smygjakt og posteringsjakt er de mest utbredte jaktformene i området, men det jantes også med drivende hund.

Jakten utøves først og fremst av den lokale befolkningen men i siste 5 års periode har bl.a. Telemarks Tømmerslag (TT) vært behjelpelig med utleie av noe rådyrjakt i området.

4.2.3 Hjort

Hjarthøla har en liten stamme av hjort. Kjerneområde for denne finner vi i undersøkelsesområdet, nærmere bestemt i Lonargrenda langs Hjarthøla. Hjorten etablerte seg i dette området på slutten av 1960-tallet. Hjortebestanden har ikke hatt samme vekst som elgbestanden, og jaktutbytte har derfor aldri blitt av noe stort omfang.

Jakt

Lonargrenda har eget jaktlag for hjort som feller dyr hvert år. Det hender også at enkelt hjorter blir felt under elgjakten. 5-10 jegere legger ned 25-50 dagsverk i hjortejakta hvert år.

I 1998 ble det totalt felt 6 hjort i Hjarthøla av en tildelt kvote på 22 dyr.

Hjortejakten har derfor ingen stor økonomisk betydning med tank på kjøttutbytte. For jegerne som deltar har imidlertid hjortejakten stor opplevelsesverdi.

4.2.4 Rein

Reinen opptrer bare sporadisk i området, og da spesielt på høsten. Det er ved flere anledninger observert rein i undersøkelsesområdet under elgjakten. Hjørtedal har sin egen Reinstamme på Brattfjell - Vindeggen som total teller ca. 400 vinterdyr (1999). I de tilfeller rein observeres innenfor undersøkelsesområdet, dreier det seg hovedsakelig om dyr som trekker ned i skogen for å beite sopp.

4.3 Andre pattedyr

I tillegg til våre 4 hjorteviltarter er det påvist i underkant av 20 pattedyrarter innenfor undersøkelsesområdet (Bergstrøm 1988):

Forekomst +++ = Forekommer tallrikt

++ = Forekommer regelmessig,
men relativt fåtallig

+ = Forekommer sporsadisk

? = Status usikker

U = Finnes ikke lenger i området

PATTEDYR

Piggsvin, <i>Erinaceus europaeus</i>	U
Vanlig spissmus, <i>Sorex araneus</i>	+++
Dvergspissmus, <i>Sorex minutus</i>	?
Vannspissmus, <i>Neomys fodiens</i>	?
Nordflaggermus, <i>Eptesicus nilssonii</i>	?
Langøret flaggermus, <i>Placotus auritus</i>	?
Hare, <i>Lepus timidus</i>	+++
Ekorn, <i>Sciurus vulgaris</i>	+++
Bever, <i>Castor fiber</i>	+++
Lemen, <i>Lemmus lemmus</i>	+++
Klatremus, <i>Clethrionomys glareolus</i>	+++
Vånd (jordrotte), <i>Arvicola terrestris</i>	++
Markmus, <i>Microtus agrestis</i>	+++
Stor skogmus, <i>Apodemus flavicollis</i>	++
Rotte, <i>Rattus norvegicus</i>	++
Ulv, <i>Canis lupus</i>	U
Rødrev, <i>Vulpes vulpes</i>	+++
Bjørn, <i>Ursus arctos</i>	U
Røyskatt, <i>Mustella erminea</i>	+++
Snømus, <i>Mustela nivalis</i>	++
Mink, <i>Mustela vison</i>	++
Mår, <i>Martes martes</i>	++
Grevling, <i>Meles meles</i>	++
Oter, <i>Lutra lutra</i>	U
Gaupe, <i>Felis lynx</i>	+
Hjort, <i>Cervus elaphus</i>	++
Elg, <i>Alces alces</i>	+++
Rådyr, <i>Capreolus capreolus</i>	++
Rein, <i>Rangifertarandus</i>	+

Totalt for Hjartdal kommune er det registrert 156 viltarter fordelt på 30 pattedyr, 119 fugler, 3 amfibier og 4 krypdyr (Trae 1992).

4.3.1 Bever

Hele vassdraget innenfor undersøkelsesområdet har en fast bestand av bever. Størst tetthet av dyr finner en i Hjartdøla og Heddøla. Elveløpene til Skogsåi og Skorva er striere, noe som gjør disse mindre attraktive for vår største gnager. Det finnes likevel en relativt god bestand i Skogsåi. I løpet av siste 10 års periode har det vært en tydelig økning av bever i vassdraget.

Jakt

Beveren har frem til i dag vært lite utnyttet som jaktobjekt i området. Årlig felles 2-6 bever i Hjartdøla, mens tallet er i samme størrelsesorden for Skogsåi. Lokalbefolkningen har i første rekke jaktet bever når den har påført skade på skog og innmark.

Enkelte grunneiere har forsøkt å leie ut beverjakt til kr. 500,- pr. fellingstillatelse, men etterspørselen har frem til nå vært liten. Siden beverjakt generelt har økt i popularitet vil nok dette potensiale kunne utnyttes bedre i fremtiden.

4.3.2 Andre jaktbare pattedyr

Av andre arter er det jakt på hare som er mest utbredt i området. Flere større grunneierlag leier ut harejakt på sine områder gjennom TT. Harebestanden i området er god. En sterk reduksjon av revebestanden som følge av reveskabb siden tidlig på 1980-tallet er trolig en av årsakene til den gode harebestanden. I løpet av de to siste årene har imidlertid revebestanden vist en økning. Det blir også drevet noe revejakt om en i beskjedne utstrekning.

Innenfor undersøkelsesområdet er det 20-30 personer som jakter hare, dvs. 150-200 dagsverk pr. år. Harejakt med drivende hund er den dominerende jaktformen, men det er også flere jegere som kombinerer støkkjakt på hare og skogsfugl/rype.

Det hender at det blir felt gaupe i dette området, men dette skjer langt fra årlig.

Fangst av grevling, mår, mink og røyskatt er lite utbredt i området. Mårbestanden var på slutten av 1980-tallet god (Bergstrøm 1988).

4.4 Hønsefugler

Innenfor undersøkelsesområdet er det skogfugl dvs. storfugl, orrfugl og jerpe som dominerer. Lirype finnes i små bestander i de høyeste delene av området.

Reveskabben er nok en medvirkende årsak til at skogsfuglbestanden har holdt seg på et stabilt høyt nivå i siste 10-års periode. Langs Tuddalsdalen har orrfuglbestanden vist en betydelig økning i løpet av de siste årene. Her er det også gode bestander av storfugl og jerpe. Rundt Trytjønrfjellet er det en mindre bestand av lirype.

I området langs Hjartdøla er det i følge informantene tilsvarende gode bestander av skogsfugl inkludert jerpe.

Jerpa er bl.a. knyttet til de bratte liene opp mot Skorva og Skogsåi hvor en finner flere fuktdrag med innslag av mindre gråorb Bestand. Storfuglen foretrekker de øvre delene av

barskogen høyere opp i liene. Orrfuglen liker seg best inne på heiområdene, men kan påtreffes i hele undersøkelsesområdet.

I området langs Hjartdøla og Skogsåi hadde en i 1988 kjennskap til 7 orrfuglleiker og 4 storfuglleiker (Bergstrøm 1988). Eksakt antall leiker i dag (1999) er ikke kjent, men siden skogsfuglbestanden nå er høy antas antall leiker å være på min. samme nivå som 1988.

I området på sydsiden av Sauland sentrum opp mot Himingen er det en noe lavere skogsfuglbestand, men også her har det vært en oppgang.

På Slettefjell og Himmingtoppen var det en god bestand av lirype tidligere, men her har det vært en nedgang i løpet av de sist årene.

4.4.1 Jakt

I likhet med harejakt er det flere større grunneierlag innenfor området som leier ut småviltjakt gjennom TT. Fuglejakt har ingen stor interesse blant lokalbefolkningen. Flertallet av de som leier fuglejakt er bosatt i Grenlandsområdet. Totalt dreier det seg om 30-40 fuglejegere pr. år. Innenfor området blir det lagt ned 200-250 dagsverk på fuglejakt.

Det økonomiske utbytte i form av felte vilt har selvfølgelig ingen stor betydning, men jakten har stor rekreasjonsverdi.

4.5 Konsekvenser av utbyggingen på vilt/jaktutøvelse

Som følge av redusert vannstand vil Hjartdøla etter utbygging bli islagt vinterstid, noe som også medfører mindre frostrøyk og rim på elva.

Islegging av Hjartdøla vil gi rådyr og småvilt letter passeringsmuligheter vinterstid, dette betyr redusert barrierevirkningen av elva for disse artene. For elg og hjort vil passeringsmulighetene ikke påvirkes nevneverdig sammenlignet med i dag, da disse dyrene ikke har noen problemer selv uten is.

På tørkesomre hvor minstevannføring ikke vil kunne oppnås, kan uttørking av vassdraget bety fravær av en viktig vannkilde for hjortevilt og andre dyrearter som holder til i kulturlandskapet ned mot elva. Mangel på vann kan skape problemer spesielt i Ålamoenområdet hvor tilgangen på alternative vannkilder er liten.

For beveren vil uttørking kunne få sterkt negative konsekvenser.

Siden utbyggingen omfatter begrenset nybygg av veier og kraftlinjer vil dette trolig medføre liten påvirkning for viltet. Nybygg av kraftledninger øker normalt faren for kollisjoner for fugl, men i dette tilfelle vil situasjonen ikke endres mye sammenlignet med i dag.

Fire steintipper på til sammen 1.150.000 m³ vil bli anlagt som følge av utbyggingen. Steintippene vil gi reduksjon i beiteområder for elg og dagområder for skogsfugl, men arealmessig vil dette ha liten betydning.

Utbyggingen antas å få liten innvirkning på jaktutøvelse/-utbytte i området.

Utbyggingen antas å få små konsekvenser for vilt og jaktutøvelse i området. Fravær av vannkilde på tørkesomre vil trolig bli av størst negativ betydning. For beveren kan dette få sterkt negative konsekvenser.

4.6 Avbøtende tiltak

For å hindre uttørking av elveløpet sommerstid anbefales bygging av kunstige terskler. Dette vil kunne sikre viltet tilgang på drikkevann. Tersklene vil også kunne fungere som kunstige beverdammer.

Det forutsettes at inngrepene etter utbyggingen, spesielt steintippene, rehabiliteres og tilplantes med stedegen vegetasjon. Dette for å gjøre skadevirkningen for dyreliv minst mulig, samtidig som inngrepene blir mindre sjenerende.

4.7 Litteratur

Bergstrøm, R. 1989. Undersøkelser av fugl, pattedyr og jaktinteresser i Skogsåi, Hjartdal kommune i Telemark 1988. - NINA Oppdragsmelding 7. 26 s.

Trae, S. V. 1992. Hjartdal kommune. Miljøvern i kommunen (MIK). Plan for miljøvernarbeidet 1992-94. 17 s.

Kontaktpersoner

Andreassen, Bjarne - Asland, Olav - Flatland, Olav K. - Fosse, Eilev - Fosse, Øyvind - Frøland, Ragnar - Haukås, Ivar - Hjartsø, Hans - Hjartsjø, John O. - Langkaas, Olav - Lia, Jørgen - Lonar, Asbjørn - Lonar, Gullik - Mosebø, Halvor - Mosebø, Torkild O. - Skoje, Halvor - Skårdal, Gunleik - Skårnes, Halvor - Slaattun, Karl - Stenersen, John - Timland, Thomas H. - Trae, Svein Vetle - Yli, Leif - Øverland, Håkon - Øyen, Halvor